

DOI: 10.55666/folklor.1263368

E-FIKRA: ELEKTRONİK KÜLTÜRDE SİYASİ MİZAH ÖRNEKLERİ

Ahmet Emin ŞAHİNER*

Öz

Sözlü kültür, yeni bir teknoloji olan yazıyla gücünü yitirmeye başlamış ve yazılı-basılı kültür ürünleri kalıcılığı sağlamıştır. Ardından insan sesin kaydedilmesi ile başlayan ve radyo, plak, televizyon gibi teknolojik tasarımların insan hayatına girmesiyle devam eden süreç, Walter Ong'un ifade biçimiyle ikincil sözlü kültürü -elektronik kültürü- doğurmuştur. Burada, sözlü kültürdeki icracı ile yazılı kültürdeki metin, yeni bir bağlama aktarılmaktadır. Buradaki söz veya metin, görsel iletişim araçlarıyla desteklenmektedir. Kimilerinde resim, fotoğraf, karikatür şeklinde; kimilerinde de görüntü (video) halinde, icracı/anlatıcıya eşlik etmektedir. Teknolojiye ulaşmanın son derece kolaylaştığı bu ortamda farklı icralar/performanslar gözlemlenmektedir. Aynı zamanda bu durum çabuk tüketilebilir ürünlerin oluşmasına da sebebiyet vermektedir. Günümüzde elektronik kültür; ağ sayfalarıyla, sosyal medya mecralarıyla, cep telefonu, tablet, bilgisayarlar üzerinden mobil (taşınabilir) cihazlarla yaşanmaktadır. Bunlar üzerinden yeniden üretim yapılarak kültürel etkileşim, aktarım ortamı sağlanmaktadır. Bütün diğer kültürel verimler gibi, mizahın da yaşamaya devam ettiği alanlardan birisi elektronik kültür ortamıdır.

İnsanoğlu hayatı boyunca karşılaştığı olaylara farklı tepkiler vermektedir. Bu tepkilerin eylem haline gelmesi kimi zaman gülme şeklindedir. Kendini koruma içgüdüsünün gereği olarak gülme eylemi, kendini koruma mekanizmasının bir bileşenidir. İşte bu eylemin sanatlı, eleştirel, düşünmeye sevk eden biçimi, mizah sanatını oluşturmuştur. Mizah, toplumun kolektif hafızasından beslenmekte ve toplumun özgürlük alanı olarak kabul görmektedir. Bu alanda, toplumsal eleştiri yapılırken sonucunda gülme eylemi ortaya çıkmaktadır. Siyasi mizah da, güce ve iktidardakilere karşı kullanılan bir dışavurum aracıdır. Siyasetçileri ve onların siyasetini hedef almaktadır. Toplumsal algıyı değiştirmek veya düzenlemek için mizahın etkisi büyüktür. Sözlü kültürde anlatılarak aktarılan, yazılı-basılı kültürde yazıya geçen fıkralar, Türk mizahının ifade biçimlerindedir. Konu yelpazesi oldukça geniş olan fıkralarda, siyasi konular ve siyasetçiler üzerinden siyasi mizah yapılmaktadır.

Çalışmanın giriş bölümünde mizah kavramının tanımı ve bu konudaki başlıca çalışmalardan bahsedilmiş, mizahi türlerin neler olduğu ve mizah alanları kısaca özetlenmiştir. Daha sonra, Türkiye'deki siyasi mizahın ifade biçimlerinden olan siyasi fıkralar, ağ sayfalarından derlenen örnekler üzerinden Mizah Kuramları, İşlevsel Kuram ve Performans Teori ışığında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mizah, Siyasi Fıkra, Elektronik Kültür, İşlev, Performans.

E-JOKE: EXAMPLES OF POLITICAL HUMOR IN ELECTRONIC CULTURE

Abstract

Oral culture has begun to lose its power with writing, which is a new technology, and written and printed cultural products have ensured their permanence. Then, the process that started with the recording of the human voice and continued with the introduction of technological designs such as radio, record and television into human life, gave birth to the secondary oral culture -electronic culture- in Walter Ong's expression. Here, the performer in the oral culture and the text in the written culture are transferred to a new context. The word or text here is supported by visual communication tools. In some, in the form of pictures, photographs, cartoons; in some, it accompanies the performer/narrator as an image (video). In this environment where access to technology is extremely easy, different performances/performances are observed. At the same time, this situation leads to the formation of products that can be consumed quickly. Today, electronic culture; web pages, social media channels, mobile phones, tablets, computers and mobile (portable) devices. Cultural interaction and transfer environment are provided by reproducing them. Like

* Öğretim Görevlisi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Rektörlük Türk Dili Bölümü, Yozgat/Türkiye. a.eminsahiner@yobu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-2651-4232

all other cultural yields, one of the areas where humor continues to live is the electronic culture environment. Human beings react differently to the events they encounter throughout their lives. Sometimes these reactions turn into action, in the form of laughter. As a requirement of self-preservation instinct, the act of laughing is a component of the person's self-protection mechanism. The artistic, critical and thought-provoking form of this action has created the art of humor. Humor is fed by the collective memory of the society and is accepted as the freedom area of the society. In this area, the act of laughing emerges as a result of social criticism. Political humor is also a means of expression used against power and those in power. It targets politicians and their politics. Humor has a great effect on changing or regulating social perception. Joke, which are told and transferred in oral culture and written in written and printed culture, are forms of expression of Turkish humor. Political humor is made on political issues and politicians in the jokes, which have a wide range of topics.

In the introduction part of the study, the definition of the concept of humor and the main studies on this subject are mentioned, and the humorous genres and areas of humor are briefly summarized. Then, political jokes, which are the forms of expression of political humor in Turkey, were evaluated in the light of Humor Theories, Functional Theory and Performance Theory through examples compiled from web pages.

Keywords: Humor, Political Joke, Electronic Culture, Function, Performance

Giriş

İnsanoğlu hayatı boyunca karşılaştığı olaylara farklı tepkiler vermektedir. Bu tepkilerin eylem haline gelmesi kimi zaman gülme şeklindedir. Kendini koruma içgüdüsünün gereği olarak gülme eylemi, kişni kendini koruma mekanizmasının bir bileşenidir. İşte bu eylemin sanatlı, eleştirel, düşünmeye sevk eden biçimi, mizah sanatını oluşturmuştur. Mizah toplumun kolektif hafızasından beslenmektedir. Toplumsal algıyı değiştirmek veya düzenlemek için mizahın etkisi büyüktür. Toplumsal “yenilenme, dolayısıyla devamlılık için mizah ve eleştirel bakış vazgeçilmezdir” (Özdemir, 2010: 30).

Çalışmanın giriş bölümünde mizah kavramının tanımı ve mizah alanındaki başlıca çalışmalardan bahsedilmiş, mizahi türlerin neler olduğu ve mizah alanları kısaca özetlendikten sonra, Türkiye’deki siyasi siyasi mizahın ifade biçimlerinden olan siyasi fıkralar, ağ sayfalarından derlenen örnekler üzerinden Mizah Kuramları, İşlevsel Kuram ve Performans Teori ışığında değerlendirilmiştir.

Mizah kavramı

Arapçadan Türkçeye geçen mizah kelimesinin aslı, “müzah”tır. Mizah, “şaka, eğlence ve latife” anlamına gelmektedir (Özün, 1973: 468). Mizah sözcüğü TDK Türkçe Sözlük’te “gülmece” olarak tanımlanmıştır. Yine aynı sözlükte gülmece, “eğlendirme, güldürme ve bir kimsenin davranışına incitmeden takılma amacını güden ince alay, mizah, ironi.” olarak tanımlanmıştır (URL-1). Edebiyat Terimleri Sözlüğünde, “Mizah gülmececi; içinde hayatın herhangi bir yönüne veya bir insana dair zarif bir nükte, bir şaka, ince bir alay bulunduran, tarzıyla okuyana tebessüm ettiren yazı ve manzumelere mizahî eser denir.” şeklinde tanımlanmıştır (Karataş, 2004: 324) Hilmi Yücebaş, mizahı “en iyi savunma silahı” olarak görürken; Cemal Kutay “hürriyetin çocuğu” ifadesini kullanmıştır (Öğüt Eker, 2009: 49).

Tanımlara bakıldığında mizahın birbirinden farklı ifade edilişi, onun bunların tamamından oluştuğu fikrini destekler niteliktedir. Mizah, hayatın ve tüm eylemlerin orta noktasında üstünlük/rahatlama ve uyumsuzluk duygularının yaşanma aracı olarak kabul edilmektedir. Çoğu zaman mizah ile gülme eylemi birbirinin yerine veya anlamdaş olarak düşünülse de, esasında gülme eylemi mizah sanatında bir dışavurumdur. Kişilerin verilen mesajlara karşı gösterdiği fizyolojik tepkidir. Buradan hareketle mizahta amaçlanan davranış ilk önce gülme/güldürmedir diyebiliriz. Ardından mizahın başka işlevleri ortaya çıkacaktır. Çünkü mizah, toplumsal hayatta gizli bir kahraman rolünde yer almaktadır. Şöyle ki; edebiyatta, tarihte, günlük yaşamda ve siyasette fazlaca kullanılmaktadır. Mizah; kullanılması gereken yerde ortaya çıkmakta, mesajını vermekte, işlevini yerine getirmektedir. Ancak mizahı sadece komedi ögesi gibi anlamak eksik ve hatalı bir yaklaşım olmalıdır. Mizah gülmeden ibaret değildir. Burada mizah kuramlarına kısaca değinmek faydalı olacaktır.

Mizah kuramları

İnsanlığın varoluşundan beri gülmeye vesile olan mizahla ilgili çok çeşitli araştırmalar yapılmış ve birtakım kuramlarla mizah temellendirilmiştir. “Aristo, Platon, Sokrates, Cicero gibi düşünürlerin fikirlerinin yanında; Spencer, Stanley, Dearborn, Sully, McDougall, Hayworth, Kimmins, Diserens, Bonifield, Menon, Fry...” gibi araştırmacılar da mizah konusunda eserler vermişlerdir. Mizah konusunda kabul gören üç ana kuram; Üstünlük Kuramı, Rahatlama Kuramı ve Uyumsuzluk Kuramıdır (Öğüt Eker, 2009).

Üstünlük kuramı, gülme kuramlarının en eskisi olarak bilinmektedir. Bu kuram, kişinin gülmesine sebep olarak kendisini çeşitli yönlerden üstün görmesinden kaynaklandığını savunmaktadır. İçinde bulunulan komik durumun farkında olmadan, maddi ve manevi varlığını farklı göstermeye çalışanlar, bu duyguyu yaşamaktadırlar. Bu kuramın temelleri Platon ve Aristoteles’e kadar uzanmaktadır. Platon, gülmenin nesnesinin “insani şeytanlık” olduğunu düşünmektedir. Gülünç olan kişi, kendisini gerçekte bulunduğu durumdan daha farklı sanan kişidir. Bu sebeple, kendini üstün gören tiplere gülünmektedir. Genellikle insanların kusurları dikkate alındığı için, gülme insanlığa zarar verir. Dolayısıyla platon gülmeyi, komediyi tehlikeli bulmaktadır. Aristoteles de gülmeyi alay etme olarak görmekte ve Platon’un düşüncesine yaklaşmaktadır. Bütün gülme çeşitlerini üstünlük kuramıyla değerlendirmek mümkün değildir. Yani bütün gülme durumları da alaycı gülmenin içerisinde bulunmamaktadır (Morreall, 1997: 7-10).

Uyumsuzluk kuramı; uyumsuzluk, uygunsuzluk gibi durumların gülme ile sonuçlandığı fikri ön plandadır. Kuram, kişinin bilişsel ya da düşünsel yanını dikkate almıştır. Uyumsuzluk kuramının temel düşüncesine göre, dünyada yaşam döngüsünün belirli kalıplar ve bu kalıpların içinde belirli nesnelere üzerinde döner, bu kalıplara uymayan bir şeyle karşılaşılınca gülme başlar. Aristo, Rhetoric adlı kitabında uyumsuzluğu ilk defa gülmenin kaynağı olarak gösteren kişidir. Bu esere göre, devam konuşmada birtakım duraksamalarla beklenti yaratıp ardından konuşmayı farklı bir zemine çekmek veya beklenmedik bir sonuca kavuşturmak bir çeşit güldürme yolu olarak kabul edilmiştir (Morreall, 1997: 24-25). Üstünlük kuramında olduğu gibi, uyumsuzluk kuramı da bütün gülme durumlarını izah etmek için tek başına yeterli sayılamaz. Tersinden bakıldığında, bütün uyumsuzlukların veya karşıtlıkların da gülmeye sebep olmayacağı kesindir. Uyumsuz olan her şeye gülünmez.

Rahatlama kuramında, gülme eylemi hem fiziksel hem de biyolojik olarak açıklanmaktadır. Kişinin serbest kalan sinirsel enerjisi gülmeye neden olabilir veya gülme eylemiyle sinirsel birikme de gerçekleşebilir. Örneğin bazı şiddet ya da cinsellikle ilgili durumlar toplumda yasaklanmış olmasından ötürü gülme sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer örnek olarak; sevilmeyen bir kişinin herhangi bir sorun yaşadığını bilmek veya onun yere düştüğünü görmek bastırılmış kötü duyguların bir tür intikamı olarak gülmeye sonuçlanabilir. Aynı durum cinsel fıkraların anlatılmasında da ortaya çıkmaktadır (Morreall, 1997: 425-426).

Mizah türlerinden fıkra

Mizah türlerine bakıldığında “nükte”, “hiciv”, “şaka”, “tahkir”, “ironi”, “istihza”, “alay” ve “espi” kavramları karşımıza çıkmaktadır (Solmaz, 2016: 34-41). Bunların yanında Türk halk edebiyatındaki fıkra türü de mizahın yapıldığı anlatılardır. Fıkra, TDK Türkçe Sözlük’te “1. Kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli, güldürücü hikâyecik” olarak tanımlanmaktadır (URL-2). Fıkra türüyle ilgili yapılmış tanımların bir yönüyle eksik olduğu belirten Dursun Yıldırım’a göre fıkra;

“Hikâye çekirdeğini hayattan alınmış bir vak’a veya tam fikrin teşkil ettiği kısa ve yoğun anlatımlı, beşeri kusurlarla içtimai ve gündelik hayatta ortaya çıkan kötü ve gülünç hadiseleri, çarpıklıkları, zıddiyetleri, eski yeni arasındaki çatışmaları sağduyuya dayalı ince bir mizah, hikmetli bir söz, keskin bir istihza yoluyla yansıtan, umumiyetle bir fıkra tipine bağlı olarak nesirle yaratılmış, sözlü edebiyatın müstakil şekillerinden ibaret yaygın epik-dram türündeki realist hikâyelerden her birine verilen isimdir.” (Yıldırım, 1999:3).

Yıldırım; fıkraları, “sözlü edebiyat ürünlerinin arasında halk mizahını temsil eden en tipik estetik yapı” olarak tarif etmekte ve kapsamlı bir fıkra tanımı yapmaktadır.

Mizahın alanlarından siyasi mizah

Mizahın yapıldığı alanlar “Etnik Mizah”, “Cinsel Mizah” ve “Siyasi veya Politik Mizah” olarak üçe ayrılmaktadır. Bunlardan siyasi mizah, yönetenlere karşı toplumun aksak yönlerini ve yanlış politikaları eleştiren mizahi alandır. Siyasi mizahta, toplumsal bir eleştiri yapılmakta ve eleştiriye maruz kalan noktalar sorgulanmaktadır. İktidarda olan güce karşı bir intikam aracı olarak da kullanılmaktadır. Böylece hem toplumu motive etmekte hem de güldürmektedir. Siyasi mizah yapılırken iktidarda olana itibar kaybettirme, ona konum endişesi yaratma amacı güdülmektedir. Siyasi mizahın iki çeşidinden söz etmek mümkündür. Bunlardan ilki kişi, grup ya da toplumu, ikincisi de siyasi rejimi bir bütün olarak ele alıp bu rejim tarafından yapılan baskıları ve yanlışları konu almaktadır. Her iki siyasi mizah türü de birbiriyle iç içe girmiş gülmeyi oluşturmaktadır. Gülme yanında siyasi otoriteye muhalefet yapmak için siyasi eleştiri mekanizması kullanılmaktadır (Öğüt Eker, 2009:128).

Türkiye’de siyasi mizah: Elektronik kültür ortamında siyasi fıkralar

Sözlü kültür, yeni bir teknoloji olan yazıyla gücünü yitirmeye başlamış, yazılı-basılı kültür ürünleri kalıcılığı sağlamıştır. Ardından sesin kaydedilmesi ile başlayan, radyo, plak televizyon gibi teknolojik tasarımların insan hayatına girmesiyle devam eden süreç, Walter Ong’un ifade biçimiyle “ikincil sözlü kültürü” (Ong, 2014), elektronik kültürü doğurmuştur. “Elektronik kültür ortamının en önemli etkisi iletişimi olgusunu tekrar tanımlanmasıdır. Teknoloji, iletişimi bireyler arası olmaktan çıkartarak kitle iletişimi

boyutuna taşımıştır” (Avcı, 2020b: 41). Modern çağda elektronik kültür; ağ sayfalarıyla, sosyal medya mecralarıyla, cep telefonu, tablet, bilgisayarlar üzerinden mobil (taşınabilir) cihazlarla yaşanmaktadır. Bunlar üzerinden paylaşımlar yapılarak, kültürel etkileşim, aktarım ortamı sağlanmaktadır.

Günümüzde bütün diğer kültürel ürünler gibi, mizahın da yaşamaya devam ettiği alanlardan birisi elektronik kültür ortamlarıdır. “Oluşan dijital ekolojide interaktif iletişimle insan kendi eğlence, vakit geçirme, eğitim ve etkileşim biçimlerini geliştirmektedir. Geleneksel kültürde önemli işlevleri olan mizah, yeni kültür ortamının yazılı, işitsel ve görsel öğeleriyle üretilerek ağ toplumunun eğlence ve eleştiri araçlarından birisi olmuştur” (Avcı, 2020a: 1662). Sözlü kültürdeki icracı ile yazılı kültürdeki metin, yeni bir bağlama aktarılmaktadır. Buradaki söz/metin görsel iletişim araçlarıyla desteklenmektedir. Kimilerinde resim, fotoğraf, karikatür şeklinde; kimilerinde de görüntü (video) halinde, icracı/anlatıcıya eşlik etmektedir. Teknolojiye ulaşmanın son derece kolaylaştığı bu ortamda farklı icralar/performanslar gözlemlenmektedir. Aynı zamanda bu durum çabuk tüketilebilir ürünlerin oluşmasına da sebebiyet vermektedir.

Sözlü kültürde anlatılarak aktarılan, yazılı-basılı kültürde yazıya geçen fıkralar, Türk mizahının ifade biçimlerindenidir. Konu yelpazesi oldukça geniş olan fıkralarda, siyasi konular/siyasetçiler üzerinden siyasi mizah yapılmaktadır. İnternet sitelerinden derlenen fıkra örnekleri üzerinden Türk insanının fıkralar yoluyla yaptığı siyasi mizah, Mizah kuramlarından yararlanılarak işlev ve performans düzleminde değerlendirilecektir.

Türk kültüründeki mizahi türlerden olan fıkralarda hemen her konu işlenmiştir. (Solmaz, 2016: 41-53) Siyasi fıkralar ise; baskılara, yasaklara, yanlış politikalara maruz kalan halkın, kolektif şuurla oluşturduğu kültürel bellek ürünleridir. Ayrıca iktidarda olana, güce karşı yapılmış birer başkaldırı niteliğindedir. Siyasi fıkralarda eğlendirirken aynı zamanda alay eden, dalga geçen, hicveden, protesto eden, ironi yapan bir durum söz konusudur. Bu fıkralarda genellikle siyasetçi tipleri ve onların eylemlerine karşı toplumsal eleştiri yapılmaktadır. Ağ sayfalarından derlenen fıkralar şunlardır:

Siyasi fıkra örnekleri

1. Fıkra

Başbakan ve muhalefet lideri

“Bir gün başbakan ve muhalefet partisinin lideri aynı helikopterde gezerlerken dalmışlar muhabbete... Muhalefet partisi lideri demiş:

- Ben buradan 30 milyon lira atsam 30 kişiyi sevindiririm.

- Ben buradan 50 milyon lira atsam 50 kişi sevinir.

Bunları duyan pilot da şöyle der:

- Ben buradan ikinizi atsam 70 milyon birden sevinir”(URL-3).

Fıkroda pilotun ağzından, isim ve tarih bilgisi verilmeden başbakan ile muhalefet liderinden kurtulmanın ifadesi yer almaktadır. Buradaki pilot toplumun belli kısmını veya tamamını temsil eden bir kişi olarak düşünülebilir.

2. Fıkra

Kardeş kardeşi vurur mu?

“Meydanlarda atıp tutan politikacılarımızdan biri hacca gitmiş. Hac vazifesini yerine getirirken sıra gelmiş şeytan taşlamaya... Eline almış taşları, iç huzuru ile başlamış Allah ne verdiyse şeytan taşlamaya... Ama o da ne? Taşın düştüğü yerden bir feryat, bir yakınma yükseliyor ki sormayın gitsin... Şeytan hem ağlıyor hem de bir şeyler söylüyor. Bizim politikacı merak etmiş, kulak kabartmış.

Şeytan:

- Olur mu böyle olur mu, diyormuş, kardeş kardeşi vurur mu!” (URL 4).

Fıkırada politikacıların şeytanla aynı vasıflara sahip kişiliğe sahip olduklarına gönderme yapılmıştır. Bu durum onlardan şikâyetçi olduklarının göstergesidir.

3. Fıkra

Politik Bir Cevap

"Bir politikacı, seyahat için trene binmeyi tercih etmiş, bir kompartımana girmiş. Ortalık gayet sakin. Karşısında dergi okuyan birisi var. Adamın elindeki dergiye bakmış "Time" yazılı. "Tamamdır!" diye geçirmiş içinden. Adamın İngilizce bildiğinden girmiş ve:

- "Efendim," demiş. "Ne güzel, İngilizce dergi okuyorsunuz."

- "Viy!"

- "Ooo, aynı zamanda Fransızca da var."

- "Si..!"

- "Harika! Bir şeyim beyim. İtalyancaya da vakıfsınız."

- "Yah!"

- "Bu ne kültür efendim. Almanca da biliyorsunuz."

- "Da!"

- "Efendim pes doğrusu, Rusça da biliyorsunuz."

- "Yes!"

- "Beyefendi yoksa siz benimle dalga mı geçiyorsunuz?"

- "Evet!" (URL-5).

Bu fıkra üzerinden politikacıların saflıklarına, aptallıklarına gönderme yapılmıştır. Fıkırada zaten alay etme veya dalga geçme durumları yer almaktadır. Ayrıca dalga geçildiğini belirten sözlerin açıkça kullanımı dikkat çekmektedir.

4. Fıkra

Nerede O Akıl

"Politikacının biri, köylerde seçim propagandasına çıkmıştı. Daha önce köy yaşamını hiç görmediğinden her şeyi merakla inceliyordu. Bir ara, dolabı çeviren eşiği izledi ve köylüye:

- "Hayvanın gözlerini bağladığını anladım da, boynuna niçin çingirak astın" dedi. "Onu hiç anlamadım. "dedi. Köylü:

"Efendim, eşek dönerken, durursa, çingırağın sesi kesilir, ben de durduğunu anlarım. Koşup hayvanı tekrar yürütürüm." Sonra politikacı:

"İyi ama eşek yerinde durur da, yürüyormuş gibi yapıp, başını sallarsa, ne yaparsın o zaman?" Köylü:

"Aman efendim böyle sizin gibi düşünecek akıllı eşek neredee?" (URL-6).

Bu fıkırada politikacılara hayvan benzetmesi yapılmış, "eşek" kadar akılsız oldukları dile getirilmiştir. Görüldüğü gibi açıkça söylenemeyecek kadar hakaret içeren sözcükler, fıkra içinde rahatlıkla kullanılmaktadır.

5. Fıkra

Politikacı Olacak

"Bir gün bir karı koca, 18 yaşındaki oğullarını bir testten geçirmeye karar verirler. Bir masanın üstüne bir miktar para, bir dini kitap ve bir şişe şarap koyarlar. Çocuk din kitabını seçerse din adamı, parayı

seçerse işadami, şarabı seçerse de işe yaramaz tembel biri olacaktır bu testin sonunda. Gizli bir yere saklanıp olacakları merakla beklemeye başlarlar. Bir süre sonra oğlan gelir. Parayı cebine koyar. Din kitabını görüp sayfalarını karıştırır ve onu da alır. Sonra şarabı görüp hepsini içer. Babası eşine dönüp der ki;

"Hanım bizim çocuğun durumu sandığımızdan da beter çıktı, galiba politikacı olacak!" (URL-7).

Bu fıkrada politikacıların genel karakteristiğine gönderme vardır. Toplumsal algıya göre; politikacılar paraya oldukça düşkün insanlardır. Sadece kendi ceplerinin dolması düşünmekte toplumun dini duygularını suistimal etmektedirler. Bütün bunların yanında, dinen haram kılınmış olan içki içmeyi de ihmal etmezler. Bir başka ifadeyle; hem dindar görünüp hem de dinin yasakladığı eylemleri yapabilirler.

6. Fıkra

Siyasetçiler

"İki emekli parkta güvercinlere yem atıyorlardı. Birinci ihtiyar:

- Şu güvercinlere ne zaman yem atsam siyasetçileri hatırlıyorum.

-Neden?

-Yerde dolaşırlarken elimizden yiyorlar, havalanınca kafamıza sıcıyorlar." (URL-8).

Bu fıkrada politikacıların sadece seçim zamanlarında oy telaşından halkla bütünleştiklerine gönderme yapılmıştır. Kendi işleri bitene kadar halkın yanında kalıp, seçim tamamlandıktan sonra halkın istek ve ihtiyaçlarına sırtlarını dönmek onların en çok yaptığı davranışlardandır.

7. Fıkra

Politikacılar

"Politikacı bir grup, otobüs ile bir seminere katılmak üzere yola koyulur. Yolda otobüs şoförü bir kaza yapar ve bir çiftçinin arsasının hemen yanında devrilir. Bunu gören çiftçimiz, büyük bir çukur kazar ve tüm politikacıları oraya gömer. Bir kaç gün sonra, o civardan geçen bir polis, kaza yapmış otobüsü görür, çiftçiye de politikacıların nerede olduğunu sorar:

- Hepsini gömdüm der çiftçi.

- Peki, hepsi ölmüş müydü?

- Valla abi, bazıları ölmediklerini söylüyorlardı, ama bilirsin ne kadar yalancı olduklarını bu politikacıların!" (URL-9).

Bu fıkrada politikacıların fazlaca yalan söylediklerine gönderme vardır. Onların sözüne toplumun çok fazla itibar etmediği vurgulanmıştır. Ayrıca geleneksel mezar anlayışından dışında toplu bir "çukur"a gömülerek hepsinden tek seferde kurtulma isteği dile getirilmiştir.

8. Fıkra

Yarım Metre

"Bir kokteylde kendini beğenmiş bir politikacıyla, ünlü bir yazar bir araya gelirler. Politikacı yazarlara düşmanlığıyla tanınmaktadır. Bir ara yazarın yanına gider ve şöyle der:

- Sizinle bir eşek arasında ne kadar fark var?

Yazar politikacıyla arasındaki mesafeye şöyle bir bakar ve cevap verir.

-Yarım metre kadar..." (URL-10).

Bu fıkrada politikacıların genellikle onları eleştiren yazarlarla sürtüşmelerine gönderme yapılmaktadır. Politikacının yazara hakaret etmeye çalışması ve sonunda kendi silahıyla vurularak hakarete uğraması söz konusudur. Burada yine politikacıların aptallıkları, donanımsız oldukları, atışma esnasında bir yazarla boy ölçüşemeyecekleri düşünülebilir.

9. Fıkra

Beş Soru

"Başbakan, Karadeniz gezisinde bir üniversiteyi ziyaret etmiş. Sınıfın birinde öğrencilerle tanışmış. O karizmatik duruşuyla, beden dilini de kullanarak bir konuşma yapmış. Etkili konuştuğunu düşünerek "Sorusu olan var mı?" demiş.

Temel; "Ben size 3 soru soracağım." demiş;

"1-Bu kadar yıpranmış olmanız gerekirken oylarınız nasıl oldu da arttı?

2-Özelleştirme adı altında bütün önemli kurumları yabancılara sattınız, bunlardan ne kadar para kazanıldı?

3-Bu paralar nerede?"

Tam bu sırada zil çalmış. Başbakan, "2.derste devam ederiz" deyip çıkmış. Derse yeniden girince "nerede kalmıştık" diye sormuş. Bu sefer Dursun ayağa kalkmış; "Bizim sorularımızı cevaplayacaktınız" deyince, Başbakan "iyi tekrar sorun bakalım" demiş.

Dursun, "Size 5 sorum olacak" :

"1-İktidarda yıpranmış olmanıza rağmen oylarınızı nasıl artırdınız?

2-Bütün önemli kurumlarımızı sattınız? Ne kadar para kazanıldı?

3-Bu paralar nerde?

4-Tenefüs zili neden yarım saat erken çaldı?

5-Temel nerede?"(URL-11).

Bu fıkrada politikacıların aslında kendinden emin duruşlarının ardından nasıl ters köşeye yatabileceklerine gönderme yapılmaktadır. Halktan gelen zorlayıcı sorulara karşı dersin erken bitmesi, zilin erken çalması dikkat çekicidir. Zorlayıcı sorulardan kaçmak için hemen her türlü yola başvurdıkları bilinmektedir. Fıkradaki politikacı, oylarını nasıl artırdığını ve özelleştirmeyle elde edilen kazancın nasıl harcadığını açıklayamamaktadır. Daha sonra da bu sorularla politikacıyı sıkıştıran Temel dersin devamında sınıfta bulunmamaktadır. Aynı gerçek dünyada olduğu gibi, zorlayan kimseler politikacının bulunduğu ortamdaki kendi istekleri dışında uzaklaştırılmaktadır.

10. Fıkra

Tercih

"Temel'e sormuşlar:

- Sahilde gazetenizi okurken önünüzde boğulma tehlikesi geçiren iki siyasetçinin ancak birini kurtarma imkânınız var. Bu durumda ne yaparsınız?

Temel'in cevabı manidardır:

- Gazetemi okumaya devam ederim"(URL-12).

Bu fıkrada toplumun politikacılara karşı neler hissettiğini anlamak mümkündür. Temel tipinin özelinde toplumun tamamının, iki politikacıdan birini kurtarmak yerine ikisini de ölüme terkedecek kadar kin ve nefretin duydukları anlaşılmaktadır.

11. Fıkra

Erdal İnönü

"İsmet Paşanın oğlu Erdal İnönü, bir seçim mitingi için Rize'ye gider. Kürsüde konuşan ince zayıf uzun boylu İnönü'yü gören Temel sorar:

- Habu konuşan adam da kimdir?

Derler ki: İsmet İnönü'nün oğlu Erdal'dır!

- Uy desene Paşanın çok günahını almışuz. Rahmetli II. Dünya Savaşı yıllarında bizleri çok aç bırakmıştu. Baksanıza ne kadar adaletli davranmış, kendi uşağını da aç bırakarak ne hale getirmiş!" (URL-13).

Bu fıkrada II. Dünya Savaşı sırasında İsmet İnönü'nün halka uyguladığı baskıların dışavurumu görülmektedir. İnsanların temel ihtiyaçlarının giderilemediği, aç susuz kaldıklarını döneme gönderme yapılmaktadır. Ardından İsmet İnönü'nün kendi oğlunun fiziksel olarak zayıflığı üzerinden de, söz de adalete vurgu yapılmakta ve ironik bir yaklaşım benimsenmektedir.

12. Fıkra

Anlamış Değiliz

"Dönemin Amerika, İngiltere ve Türkiye Başbakanları bir araya gelmiş ve toplantı sonunda basın sorularını yanıtlıyorlarmış. Gazeteci sormuş:

- Ülkenizde 4 kişilik bir aile ne kadar gelirle rahat bir hayat sürebilir, siz onlara ne kadar ödüyorsunuz?

Amerika Başkanı:

- Amerika'da 4 kişilik bir aile 5000 dolar ile rahat bir yaşam sürebilir, biz onlara 6500 dolar ödüyoruz, geri kalan 1500 doları naparlar bilmiyorum.

İngiltere Başbakanı:

- İngiltere'de aynı aile 4000 pound ile rahat yaşar, biz 5000 veriyoruz 1000 pound nereye gidiyor bilmiyoruz.

Türkiye Başbakanı:

- Türkiye'de aynı ailenin açlık sınırı 800 milyon TL'dir. Biz onlara 300 milyon TL veriyoruz, geriye kalan 500 milyon TL'yi nereden buluyorlar, biz de anlamış değiliz!" (URL-14).

Bu fıkrada Türkiye'deki kişi başına düşen gelirin yetersizliği, Amerika ve İngiltere ile kıyaslanarak eleştirilmektedir. Amerika ve İngiltere'de halkın geçinebileceğinden fazlası ödenirken Türkiye'de şartların oldukça kötü olduğu, halkın geçimini sağlayacak paradan daha azını kazanabildiği vurgulanmaktadır. Ayrıca devleti idare edenlerin -veya başbakanının bile- bu durumda halkın nasıl yaşayabileceğine dair herhangi bir fikri de bulunmamaktadır.

13. Fıkra

Ameliyat

"Büyük bir hastanede 5 meşhur cerrah oturmuş hangi meslekten olan insanları ameliyat etmenin kolay olduğuna dair sohbet ediyorlarmış. İlk cerrah;

"Ben" demiş "Muhasebecileri, hesap uzmanlarını ameliyat etmeyi severim. İçlerini açtığım zaman her şey numaralıdır, iş kolay olur."

İkincisi;

"Doğru ama" demiş "Elektrikçilerin, elektronikçilerin ameliyatı daha kolay olur. Her şey ayrı, ayrı renktedir."

Üçüncü cerrah;

"Siz bir de kütüphanecileri, arşivcileri görün. Her şey alfabetik sıradadır, onun için onların ameliyatı çok kolay olur."

Dördüncüsü;

"İnşaatçıların ameliyatı da pek kolay olur" demiş. "Üstelik onlar iş bittikten sonra içeride parçalar, yabancı maddeler kalmasına alıştırtırlar"

Sonuncu cerrah;

"Arkadaşlar" demiş "Siz her halde hiç politikacıyı ameliyat etmediniz. Onların kalbi, yürekleri yoktur. İçleri bomboştur. Beyinleri de öyle." (URL-15).

Bu fıkra üzerinden fıkradaki meslek dallarına ilişkin kültürel davranış kalıpları eleştirilmektedir. Asıl eleştirilen nokta ise politikacıların duygularının ve düşüncelerinin olmadığı düşünülmesidir. Onların beyinlerinin içinin boş olduğunun söylenmesi, yine aptallıklarına bir göndermedir.

14. Fıkra

Devlet Sırları

"İçip kafayı bulan bir sarhoş, sokakta 'öküz başkan öküz, başkan' diye sayıklıyormuş. İki polis, adamı karakola götürmüşler. Sonra adam mahkemeye çıkmış. İdam cezası almış. İdam edilmeden önce cezasının nedenini sormuş:

-Bu ülkede demokrasi vardı hani? Herkes istediğini söyler.

-Senin suçun o değil ki, devlet sırlarını açıklamak..." (URL-16).

Bu fıkrada devlet başkanını eleştiren bir kişinin cezasının ölüm olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca eleştirirken yapılan benzetmelerin hakaret ifadeleri içermesinin suç teşkil etmediği, bu eleştirinin devlet sırrı kadar gizli olduğu için cezalandırılmanın yapıldığı ironik bir anlatımla belirtilmektedir.

15. Fıkra

Ege

"Sayın Cumhurbaşkanımız Süleyman Demirel'in sair bir tarihte düzenlediği bir basın toplantısından aynen aktarıyorum:

-Ege bir Yunan gölü deeldir.

-Ege bir Türk gölü de deeldir.

-Binanaleyhh Ege bir göl deeldir" (URL-17).

Bu örnek her ne kadar fıkraların içinde yer alsada -eğer bu bilinçsiz bir söylem ise- burada politikacıardan Süleyman Demirel'in yaptığı bir gaftan bahsetmek mümkündür. Ya da bir başka açıdan bakıldığında Demirel, bilinçli bir parodik anlatımla konuşmasında mizahı kullanmaktadır. Sadece bu örnekte değil diğer pek çok konuşmasında mizahı etkili kullanan politikacıardan biri olan Demirel; esasında bir deniz olan Ege'nin, ne Türklere ne de Yunanlara ait bir göl olmadığını söyledikten sonra, Egenin zaten bir göl olmadığını belirtmektedir. Kanaatimiz bunun bir gaf olmadığı, politikacının bilinçli bir mizah anlayışından ötürü konuşmasında bu örneği kullandığıdır.

16. Fıkra

Tansu Çiller

"Tansu Çiller Samsun'da Kurban Bayramı zamanı halkın bayramını kutlamak istiyor: "Sevgili Samsunlular, mübarek Ramazan Bayramınızı..." (Aslında Kurban Bayramıdır ve arkadan bir görevli "Kurban Bayramı efendim" diye uyarır) Sonra Çiller devam eder:

"Mübarek Ramazan Bayramınızı olmasa da en az onun kadar mübarek Kurban Bayramınızı kutlarım."

* Fıkradan ziyade yaşanmış bir olaydır. :) (URL-18).

Bu örneğin yaşanmış bir olaydan alıntılandığı belirtilmesine rağmen örneğin bulunduğu ağ sayfasında

fıkraların içinde yer alması dikkat çekicidir. Politikacılardan Tansu Çiller'in halka seslenişi esnasında yaptığı bir gaf, mizahı oluşturmaktadır. Ramazan Bayramı ile Kurban Bayramının birbirine karıştırılması ve yanlış ifadeyi düzeltmeye çalışırken yaptığı kıyaslama gülmeye neden olmaktadır.

17. Fıkra

Başbakan Erdoğan

“Başbakan Erdoğan, dış destek aramak için İngiltere'yi ziyarete gitmiş. Ziyareti sırasında Kraliçe tarafından çay içmeye davet edilen Erdoğan, Kraliçeye kendi liderlik felsefesinin ne olduğunu sormuş. Kraliçe de:

-Çevremi akıllı insanlarla doldurmak, cevabını vermiş.

Erdoğan bunun üzerine kraliçeye çevresindeki insanların akıllı olup olmadıklarını nasıl ayırt ettiğini sormuş. Kraliçe:

-Onlara doğru soruları sorarak ayırt ediyorum, diye yanıtlamış ve

-İzin verin göstereyim, demiş. Kraliçe hemen Tony Blair'i aramış ve

-Sayın Başbakan, lütfen bu soruya cevap verin, demiş.

-Annenizin bir çocuğu var, babanızın bir çocuğu var ve bu çocuk sizin ne kız ne de erkek kardeşiniz. Kimdir bu? diye sormuş. Tony Blair:

-Bu benim, majesteleri, diye yanıtlamış. Kraliçe:

-Doğru. Teşekkürler, iyi çalışmalar Blair demiş ve Erdoğan'a dönerek:

-Gördünüz mü Sayın Erdoğan?

-Evet majesteleri, çok teşekkür ederim, bu metodumuzu kesinlikle kullanacağım, diyerek oradan ayrılmış. Yurda dönüşünde hemen Unakıtan'ı yanına çağıran Erdoğan,

- Kemal abi sana soracağım bir soruyu cevaplamanı istiyorum" demiş. Unakıtan:

- Tabii efendim, nedir? Erdoğan:

- Annenin bir çocuğu var, babanın bir çocuğu var ve bu çocuk senin ne kız ne de erkek kardeşin. Kimdir bu?

Unakıtan sağa bakmış sola bakmış düşünmüş taşınmış ve en sonunda:

-Efendim bunu biraz düşünüp sonra size cevap versem? demiş.

Erdoğan kabul etmiş ve Unakıtan oradan ayrılmış, vakit kaybetmeden Bakanlar Kurulunu toplantıya çağırmış, saatlerce bu soru üzerinde düşünmüşler, ama kimse bir cevap bulamamış. En sonunda Kemal Unakıtan, Kemal Derviş'i aramış ve durumu açıkladıktan sonra:

-Annenizin bir çocuğu var, babanızın bir çocuğu var, ve bu çocuk sizin ne kız ne de erkek kardeşiniz. Kimdir bu? Derviş:

-Bunda bilemeyecek ne var, tabii ki benim, diye yanıtlamış. Cevabı alan Unakıtan hemen Erdoğan'ı arayarak:

-Cevabı buldum efendim, kim olduğunu biliyorum, Sayın Kemal Derviş, demiş” (URL-19).

Bu fıkrada politikacılardan Recep Tayyip Erdoğan'a siyasi eleştiri yapılmaktadır. Kendisinin İngiliz Kraliçesiyle olan görüşmesinde, Kraliçenin yakın çalışma arkadaşlarını seçmede kullandığı yöntemi aynen uygulamaya çalıştığı görülmektedir. Erdoğan'ın yakın çalışma arkadaşlarının oldukça basit bir soruya karşılık gelecek cevabı vermekten aciz oldukları mizahi bir dille anlatılmaktadır.

18. Fıkra

Erdoğan ile Bush

“Erdoğan ile Bush ilk buluşmalarında birbirlerine hava atarlar... Bush, Erdoğan’a:

– Bizde öyle bir teknoloji var ki, ölüyü diriltiriz, der. Erdoğan altta kalmaz ve karşılık olarak:

– Bizde öyle bir teknoloji var ki, partimizin bütün üyelerine 100 metreyi 3 saniyede koşmayı öğretiyoruz, der. Türkiye’ye döndüğünde Erdoğan’ı bir düşünce alır. Danışmanlarını çağırır ve attığı durumu anlatır.

– Haftaya Bush geliyor. Acaba ne yapsak? diye sorar. Danışmanlarından biri hemen yanıtlar:

– Onlara ölüyü nasıl dirilttiğini sordunuz mu?

– Hayır sormadık.

– O halde hiç korkmayın sayın Başbakanım, alın Bush’u Anıtkabir’e götürün. Atatürk’ü diriltmesini isteyin. Dirilmezse o rezil olur. Yok, eğer diriltirse, biz zaten 100 metreyi 3 saniyede koşarız!” (URL-20).

Bu fıkrada ise yine Recep Tayyip Erdoğan’a yapılan siyasi eleştiri vardır. Bush ile görüşmesinde yaptığı konuşmaların, altını doldurma çabaları, Amerika ile boy ölçüşme olarak nitelendirilebilir. Ancak Anıtkabir göndermesiyle Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucu lideri Mustafa Kemal Atatürk’ün ilke ve inkılaplarından uzaklaştığı düşünülmekte ve bu nedenle Atatürk’ün gerçekten dirilmesi mümkün olsa, partililerin korkudan insanüstü bir hızla koşarak kaçabileceği dile getirilmektedir.

Sonuç

Mizah veya mizahın bir türü olan şakalarda gönderme yapılırken, mizahın doğası gereği belli gruplar hedef alınmaktadır. Siyasi (politik) fıkralarda da politikacılar ile onların icraatları hedefe konulmaktadır. Ağ sayfalarından derlenmiş siyasi fıkra örneklerine bakıldığında; bazı fıkra örneklerinde kişi isminin bulunmadığı görülmektedir. Bu tür fıkraların sözlü kültürde her siyasi dönemde anlatıldığı, elektronik kültür ortamında da her dönemde yapılan paylaşımların beğenildiği görülmektedir. Özellikle bazı “forum” sayfalarında yapılan siyasi fıkra paylaşımların altında, beğenen kişiler tarafından yorumlar yer almaktadır.

Bazı fıkra örneklerinde, politikacıların isimlerine verilmektedir. Yine sosyal paylaşım platformlarında, “forum” sayfalarında politikacı isminin bulunduğu fıkraların altında farklı siyasi düşünceden insanların yorumları görülmektedir. Eğer yorumcular bahsedilen kişiden veya onun politikalarından hoşlanıyorsa yorumlar olumsuz yönde, o kişiden veya politikalarından hoşlanmıyorsa yorumlar olumlu yönde yapılmaktadır.

Siyasi mizah, toplumsal düzende meydana gelen değişiklikler ve bunların kaygılarını yansıtan eleştirinin yapıldığı alandır. Bu bağlamda siyasi fıkralarda, halkın ihtiyaç ve isteklerinin yerine getirilmediği durumlarda eleştiri okları devreye girmektedir. Siyasi fıkralarda, maddiyatın yetersizliği, seçmenin seçim zamanları dışında hatırlanmadığı, politikacıların paraya düşkünlükleri ve kurnazlıkları, halkın dini duygularını istismar ederek oy toplamaya çalıştıkları, donanımsız ve cahil olmaları, aptallıkları, onlara duyulan kin ne nefret mizahi şekilde dile getirilmektedir. İşlevsel Kurama göre “metnin kendi, tepki gösterecek bir izleyici kitlesine sunulmaz ya da icra edilmezse anlamsızdır”. Bu bağlamda siyasi fıkralar; “protesto” (Başgöz, 1999: 1) işlevi ile “...toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmak için kaçıp kurtulma mekanizması” (Bascom’dan aktaran Çobanoğlu 2008: 235-236) olarak yorumlanabilir. Öte yandan, gülme eylemiyle sonuçlandığı için hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirmeyi sağlamaktadır. Yanışları eleştirerek düzeltme yolunda değerlere ve toplum kurumlarına ve törelere destek vermektedir (Solmaz, 2016: 9-11).

Performans Kuramına göre kültürel verimler -salt metinden ziyade- onları icra edenlerin performansı ve icranın yapıldığı ortamla birlikte anlam kazanmaktadır. Kültür pratikleri de, değişen her yeni bağlamda yeniden oluşturulmakta ya da şekil değiştirmektedir. Bir başka ifadeyle, her yeni icra yeniden üretim anlamına gelmektedir (Çobanoğlu, 2008: 300-320). “Dolayısıyla performans, geriye dönük perspektifinden sıyrılmış ve insan deneyiminin bütünlüğünü çok daha fazla kavrayabilen yeni bir halk biliminin temel taşı

olabilir” (Altun, 2022: 288). Bu bağlamda, siyasi fıkralar sözlü kültürde aktarılırken dinleyicinin tepkisine göre şekillendirilmektedir. Katılımcıların siyasi düşünceleri, mizahi algıları ve hayata bakış açıları burada önemli birer ölçüttür. Bir anlatıcının repertuarındaki fıkraların çoğu, genişletilmeye hazır parçalanmış formda gizli hafızada saklanmaktadır. Sohbet esnasında katılımcılardan birinin ortak paylaşılan kültüre yaptığı bir gönderme ile fikranın parçaları yeniden bir araya getirilmektedir. Sözcükler katılımcıların durumu ve çevreye göre yeniden seçilerek fıkra yeniden oluşturulmaktadır.

Siyasi fıkraların toplulukları bir araya getirdiği veya gruplara ayırdığı gözlenmektedir. Hem sözlü kültürde hem de elektronik kültürde farklı siyasi görüşe sahip kişiler siyasi fıkralar ile gruplara ayrılmaktadır. Aynı siyasi görüşe sahip insanların birlikte bulunduğu ağ ve forum sayfalarında paylaşılan fıkraların yorumlanmasında saygı çerçevesinin aşıldığı yerler dikkat çekmektedir.

Mizahın hangi türü olursa olsun, sonunda gülme eylemine ulaştırmaktadır. “Gülme kişisel olduğu kadar toplumsal bir olaydır. Çünkü her toplumun güldüğü şeyler bir başka ifadeyle çeşitli etkilere gülme şeklinde verdiği tepkiler birbirinden farklıdır. Hatta toplumun kültürel genetiğini de oluşturduğunu düşündüğümüz bu durumun gülmenin o toplumun değer yargıları ile de ilgili olduğunu ortaya koyacağı açıktır” (Solmaz, 2016: 24). Ancak siyahi mizahta etnik unsurların kullanımındaki bazı aşırılıklar gülmenin önüne geçmiştir. ABD’deki başkanlık seçimi sürecinde Obama ile Clinton arasındaki seçim mücadelesinde Obama üzerine yapılan siyasi mizahın dozunun kaçtığı bilinmektedir. Obama’nın etnik kimliğinden ötürü siyahiler üzerine yapılan mizahın aşırıya kaçması, bazen gülme eyleminin yerini “ifadesizlikler”e bırakmıştır. Obama ile ilgili anlatı ve görsellerde, onun kızartılmış tavuğa, maymuna benzetildiği görülmüştür (Fine ve Wood, 2010: 315).

“Mizah, bireyin kendini ve çevresindekileri düzeltmek için tuttuğu bir aynadır” (Solmaz, 2019:1). Mizahın ölçüsü her toplumda farklıdır. Ancak mizahın tamamen yok edilmesi, gerginliğin artmasına sebep olmaktadır. Bu da toplumu ayrıştırarak siyasal fanatizm taraftarı grupların oluşmasını sağlamaktadır. Güç ve iktidar tarafından, -aşırıya kaçılmadığı sürece- siyasi mizaha karşı bir tavır geliştirilmemeli, aksine mizah desteklenerek toplumun gülmesi sağlanmalıdır. Yasaklamalar ve baskılar yerini birleştirici bakış açısına bırakmalıdır.

Kaynaklar

- AVCI, C. (2020a). “Bir Mizah Virüsü Olarak Kovid-19: Ağ Toplumunda Siber Mizah Yaratmak”. *Turkish Studies*, 15(3), 1657-1684.
- AVCI, C. (2020b). “Bir Televizyon Eğlencesi Mizah Teorileri Açısından Güldür Güldür Show”. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 3 (4) , 39-55.
- ALTUN, I. (2022). “Performans Olarak Sözlü Sanat”. *Milli Folklor*, Vol.17, No.135, 271-289.
- BAŞGÖZ, İ. (1999). “Protesto: Folklorun Beşinci İşlevi”. (Ed. Ö. Çobanoğlu ve M. Özarslan) *Folkloristik: Prof. Dr. Umay Günay Armağanı* (s.1-4). Ankara: Feryal Matbaacılık.
- ÇOBANOĞLU, Ö. (2008). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. (4.bs.). Ankara: Akçağ Yayınları
- FINE G.A. and WOOD C. (2010). “Accounting for Jokes: Jocular Performance in a Critical Age” *Western Folklore*, Vol. 69, No. 3/4, pp. 299-321. <http://www.jstor.org/stable/27896357> - Accessed: 07-10-2017 09:51 UTC
- GÜDERİ, C. (2008). *Sanat Alanı Olarak Mizah: Sanat, Mizah ve Karikatür İlişkisi ve Türkiye’den Üç Örnek*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.

- KARATAŞ, T. (2004) *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları
- MORREALL, J. (1997). *Gülmeyi Ciddiye Almak*, İstanbul: İris Yayınları.
- ONG, W. (2014). *Sözlü ve Yazılı Kültür – Sözüün Teknolojileşmesi*, İstanbul: Metis Yayıncılık
- ÖĞÜT EKER, G. (2009). *İnsan Kültür Mizah / Eğlence Endüstrisinde Tüketim Nesnesi Olarak Mizah*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- ÖZDEMİR, N. (2010). “Mizah, Eleştirel Düşünce ve Bilgelik: Nasreddin Hoca.” *Milli Folklor*, 87, 27-40.
- ÖZÜN, M. N. (1973). *Osmanlıca-Türkçe Sözlük*, “Müzah Maddesi”, İstanbul: İnkılap ve Aks Kitapevleri.
- SOLMAZ, E. (2016). *Özbek Mizahında Nasreddin Hoca Tipi ve Fıkraları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SOLMAZ, E. (2019). “Mizah ve Eleştiri İlişkisi Bağlamında Özbek Sahası Afandi Latifelerinin Değerlendirilmesi.” *Türklük Biliminde Gür Bir Ses Prof. Dr. İsa Özkan’a Armağan*. (Ed. Dilek, İ. ve Kalenderoğlu İ.). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 137-146.
- TAN, O. (1998). *Yaza Çize*. İstanbul: İris Yayınevi.
- YILDIRIM, D. (1999). *Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: “Mizah”. <http://www.tdk.gov.tr/> (Erişim: 20.06.2018)
- URL-2: “Fıkra”. <http://www.tdk.gov.tr/> (Erişim: 20.06.2018)
- URL-3: “Başbakan ve Muhalefet Lideri”. <http://www.fikralarim.com/basbakan-ve-muhalefet-lideri.html> (Erişim:15.06.2018)
- URL-4: “Kardeş Kardeşi Vurur mu?”. <http://www.fikralarim.com/kardes-kardesi-vurur-mu.html7> (Erişim: 15.06.2018)
- URL-5: “Politik Bir Cevap”. <http://www.fikralarim.com/politik-bir-cevap.html> (Erişim:15.06.2018)
- URL-6: “Nerede O Akıl?”. <http://www.fikralarim.com/nerede-o-akil.html> (Erişim:15.06.2018)
- URL-7: “Politikacı Olacak”. <http://www.fikralarim.com/politikaci-olacak.html> (Erişim: 15.06.2018)
- URL-8: “Siyasetçiler”. <http://www.fikralarim.com/siyasetciler.html> (Erişim:15.06.2018)
- URL-9: “Politikacılar”. <http://www.fikralarim.com/politikacilar.html> (Erişim:15.06.2018)
- URL-10: “Yarım Metre”. <http://www.fikralarim.com/yarim-metre.html> (Erişim:15.06.2018)
- URL-11: “Beş soru”. <http://www.fikralarim.com/bes-soru.html> (Erişim: 15.06.2018)
- URL-12: “Tercih”. <http://www.fikralarim.com/tercih.html> (Erişim: 15.06.2018)
- URL-13: “Erdal İnönü”. <http://www.fikralarim.com/erdal-inonu.html> (Erişim: 15.06.2018)
- URL-14: “Anlamış Değiliz”. <http://www.fikralarim.com/anlamis-degiliz.html> (Erişim: 15.06.2018)
- URL-15: “Ameliyat”. <http://www.fikralarim.com/ameliyat.html> (Erişim:15.06.2018)
- URL-16: “Devlet Sırları”. <http://www.fikralarim.com/devlet-sirlari.html> (Erişim:15.06.2018)
- URL-17: “Ege”. <http://www.fikralarim.com/ege.html> (Erişim:15.06.2018)

- URL-18: “Politik Fıkralar”. <http://www.fikralarim.com/politik-fikralar> (Erişim: 15.06.2018)
- URL-19: “Başbakan Erdoğan”. <http://www.hukuki.net/showthread.php?8019-Siyasi-Fikralar> (Erişim:15.06.2018)
- URL-20: “Erdoğan ile Bush”. <http://www.komikfikralar.org/tayyip-erdogan-ile-bush.html> (Erişim: 15.06.2018)